

УДК 1:37.046.16

О. С. Іванова,

кандидат філософських наук, доцент, докторант
(Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського")

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТНЬОГО ГУМАНІЗМУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНО-ТЕХНІЧНОЇ ЕЛІТИ

У статті розглянуто особливості трансформаційних процесів щодо цінностей освітнього гуманізму в контексті формування гуманітарно-технічної еліти. Уточнено стратегії гуманітаризації вищої технічної освіти та визначено принципи інноваційних процесів у системі вітчизняної технічної освіти у процесі формування гуманітарно-технічної еліти. Подано стислий аналіз концепції інженерної проектної діяльності. Аргументовано можливості у сфері наукового пізнання і управління розвитком суспільної свідомості по шляху позитивного еволюціонування в гармонії із внутрішнім і зовнішнім світом.

Ключові слова: інженер, гуманітарно-технічна еліта, трансформація цінностей, гуманізація, концепції інженерної проектної діяльності.

Постановка проблеми. Глобалізація, якісно трансформуючи економічну, політичну і соціальну структуру сучасних суспільств, сферу культури, веде до ламання багатьох сталих форм буття, розмивання традиційних цінностей. Проголошуючи рух до інноваційної економіки, ніхто серйозно не з'ясував, а що це конкретно означає в контексті української економіки з огляду на стан вітчизняної науково-технологічної сфери. Без глибокого аналізу цієї справи можна з упевненістю констатувати, що вирішення питання переходу до реальної інноваційної економіки принципово неможливе. І ніякі технопарки чи дослідницькі парки, розвиток яких планується поставити в центр проблеми, тут реально не допоможуть. Усе залишиться на рівні декларацій і примітивності, як це вже було, коли Україна розвивалася то в умовах "перехідної економіки", то "економіки конкурентоспроможної", то "економіки ринкової". Саме тому, для подолання кризових явищ, нездоланих цілком у всіх сферах суспільства, що здійснює демократичні перетворення, робиться акцент на необхідності підготовки не просто фахівців, а фахівців-професіоналів, і професіоналів з високим не тільки професійним, але й, насамперед, особи з тісним, лідерським, професійним потенціалом.

Зазначимо, що відбулись істотні зміни у вимогах до сучасних фахівців. Вони повинні бути конкурентоздатними, мобільними – це скоріш професіонали-лідери. Саме ці сучасні фахівці повинні вміти працювати в змінному середовищі, мислити масштабно і, як правило, управляти підлеглими, маючи для цього значно менше часу. Вони повинні вміти зосередити людей на досягнення конкретної соціально значущої мети, надихати і підтримувати співробітників, не знімаючи з них при цьому відповідальності за успіх тієї чи іншої справи. Усе це досить сильно відрізняє їхню діяльність від роботи професіоналів у минулому, які: ставили на перше місце потреби організації, а не працюючи у ній людей; прагнули уникати ризику (сучасний фахівець професіонал готовий ризикувати); цікавилися тільки питаннями, що належали до їхньої компетентності (сучасний же фахівець професіонал цікавиться питаннями всієї організації, прагне стати надійним партнером для інших підрозділів); ставився до людей як до взаємозамінного ресурсу організації (зараз ставиться до персоналу як до самого коштовного ресурсу організації і знає, наскільки важко знайти заміну для гарного працівника) тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема глобалізації, є найважливішою ознакою і тенденцією сучасного цивілізаційного розвитку, – одна з найбільш затребуваних проблем сучасного суспільствознавства. Складність феномена глобалізації ставить перед соціально-філософською наукою необхідність використання не тільки міждисциплінарних підходів, але і вироблення якісно іншого, відповідного реаліям теоретико-методологічного інструментарію. До того ж зміна вимог до сучасних фахівців XXI століття потребує і нових інноваційних підходів у їх професійній підготовці [1]. Вони повинні бути пов'язані зі зміною змісту освіти, що передбачає: 1) передусім, виключення застарілих дисциплін; 2) реорганізацію змісту дисциплін, що належать як до циклів гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, так і фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін; 3) включення в навчальні плани нових дисциплін, що відбивають напрацювання й досягнення сучасних наукових досліджень, які відповідають вимогам часу.

Образ глобалізованого світу, перспективи його розвитку представлені в роботах провідних західних учених: У. Бека, Ф. Броделя, В. Валлерстайна, Дж. Гаррета, Р. Інглхарта, М. Кастельса, Р. Мартіна, А. Мартінеї, П. Мітровіча, Дж. Стігліца, Ф. Фукуями, С. Хантінгтона, Х. Шуманна та ін. Проте філософський інтерес до проблеми вищої технічної освіти обумовлений загальноісторичною актуальністю цього феномена. Концентрація уваги до проблем соціальної філософії виражає сподівання

наукового співтовариства на можливості адаптування освіти до умов глобалізації, яка характеризується зростанням проявів бездуховності та антигуманності.

Мета статті полягає у вивченні основних трансформаційних процесів щодо цінностей освітнього гуманізму в контексті формування гуманітарно-технічної еліти.

Виклад основного матеріалу. Освіта як основний інститут утвердження цінностей гуманізму може ефективно боротись з антигуманними проявами епохи глобалізації, коли має місце експлуатація людини людиною. Відтак, одним із принципів модернізації вищої технічної освіти має бути його гуманізація. Найбільш поширене трактування гуманізації освіти полягає в тому, щоб поставити в центр системи людини задоволення її потреб і розвиток здібностей. На жаль, вітчизняна вища технічна освіта ще не досягла гідного рівня, але деякі шляхи вирішення цієї проблеми вже давно намітилися [2]. Аргументуємо ключові з них.

Перша стратегія зводиться до гуманітаризації вищої технічної освіти в контексті формування гуманітарно-технічної еліти [3]:

- збільшення набору гуманітарних дисциплін у навчальних планах вищих технічних навчальних закладів у межах професійної підготовки інженерних кадрів;
- зміна змісту і методів викладання традиційних навчальних дисциплін.

Друга стратегія впровадження освітнього гуманізму у контексті формування гуманітарно-технічної еліти пов'язана з намаганням охопити усі вітчизняні вищі технічні навчальні заклади [3].

Третю стратегію можна охарактеризувати як акцент на розвиток особистості студента [3]. Проектування та впровадження особистісно-розвиваючих моделей навчання, зорієнтованих на ощадливе виробництво знань з використанням так званих лін-технологій, що на нашу думку, є реальним способом гуманізації вищої технічної освіти, трансформації цінностей освіти освітнього гуманізму у контексті формування гуманітарно-технічної еліти.

У зв'язку із вищезазначеним до провідних принципів інноваційних процесів в системі вітчизняної технічної освіти у процесі формування гуманітарно-технічної еліти варто віднести:

1. Принципи управління інноваційними змінами стану системи вищої технічної освіти, які орієнтують викладачів на необхідність свідомої діяльності при переході від одного стану системи освіти до іншого. Центальною проблемою інноваційного процесу виступає зміна стану системи за рахунок актуалізації філософії бережливого виробництва знань, в якій відбуваються інноваційні процеси.

2. Принципи переходу від стихійних механізмів до свідомо керованих, тобто принципи модернізації системи технічної освіти. Їх реалізація передбачає визначення та апробацію ефективних механізмів свідомого управління зміною змісту чи організаційних форм освіти. Таким механізмом виступає, наприклад, створення та діяльність наукових лабораторій, експериментальних педагогічних майданчиків і т. п., які до того ж раніше займали гідне місце у процесі професійної підготовки майбутніх інженерів, але не правомірно були забуті сучасними вищими технічними навчальними закладами.

3. Принципи інформаційного, матеріально-технічного і кадрового забезпечення інноваційних процесів. Вони передбачають облік усіх наукових аспектів забезпечення інноваційних процесів, якщо створюється освітній проект.

4. Принципи прогнозування і незворотних структурних змін в інноваційному соціально-педагогічному середовищі. Ці принципи враховують закон незворотної дестабілізації в інноваційному середовищі, а також цілість інноваційного соціально-педагогічного середовища і його адаптивні можливості.

5. Принципи посилення стійкості інноваційних процесів, які характеризуються ефективністю організації і механізмом реалізації інноваційних процесів.

З урахуванням вищезазначених принципів, аналіз інженерної проектної діяльності потребує двох концепцій техніки: інструменталістської і соціально-детерміністичної. Розкриття їх діалектики передбачає застосування системного і діяльнісного підходів, так як це дозволить зрозуміти соціокультурний аспект, де техніка і технологія розглядаються у зв'язку з буттям, потребами і цінностями суспільства. Необхідність філософського дослідження інженерної діяльності викликана: негативними наслідками, які з'явилися в результаті одностороннього прагматичного підходу до створення і використання техніки і технологій, необхідністю урахування діалектичного зв'язку мети, засобів, результату, які дозволяють передбачити перспективи та наслідки створюваних нових технічних об'єктів. Відтак, розвиток інженерної проектної діяльності є безперервним процесом, системою загально педагогічних, психологічних і дидактичних умов, що змінюються в часі та залежних від певних умов і чинників, цінністю і результатом навчання студентів загально інженерних дисциплін.

Сучасні знання в галузі гуманістичного (енергоінформаційного) світогляду, що стоїть на стику останніх наукових досягнень і духовних пошуків щодо формування суспільної свідомості, дозволяють вести дослідження принципів організації суспільства. Вони спрямовані на пошук нових універсальних зразків самоорганізації складних систем: це розкриття універсальних механізмів самоорганізації, самоврядування і коеволюції систем будь-якого типу як природних, так і людино "вимірювальних", а також розкриття наскрізного зв'язку різних рівнів буття: мікро-, макро- і мегарівнів. До таких систем відноситься як Свідомість людини, так і Свідомість людської спільності, в яких існує подібність

процесів, загальний малюнок подій, що відбуваються на різних рівнях організації. Як бачимо, розвиток процесів на одному рівні не є повністю незалежним від ходу процесів, що протікають на нижче і вище лежачих рівнях. Використовуючи інноваційні знання та технології певних умов цілеспрямованої зміни нестійкості соціуму, як, наприклад, підвищення психодуховних складових свідомості людини, мікрофлуктуації, на нашу думку, будуть впливати і визначати макрокартину суспільства загалом. Ці знання також говорять про те, що змінити енергоінформаційне поле шляхів розвитку складної структури (суспільства) можна в тому випадку, якщо перебудувати соціальне середовище, по суті, сформувати нову суспільну свідомість. Перебудувати соціальне середовище – значить змінити поведінку елементів цього середовища в кожній локальній області, змінивши поведінку кожної особи, кожної сім'ї, колективу і суспільства загалом. Реалізація такого процесу можлива через вихід кожного з цих елементів на енергоінформаційний обмін з більш розвиненими життєвими просторами Всесвіту = Природи за своєю Програмою еволюційного розвитку. Суттю такого обміну стає поєднання психічних властивостей Людини та явищ Всесвіту = Природи, іншими словами – розтоків Людини і Природи.

Для забезпечення процесу гуманізації свідомості людини потрібні інноваційні знання, головними складовими яких є: новий енергоінформаційний світогляд, комплексна гуманізація соціуму і більш глибока фундаменталізація сучасного наукового знання. У нашому розумінні енергоінформаційний світогляд – це система інноваційних знань, необхідних людині для формування якостей свідомості, що дозволяють їй вийти за межі простору, в якому вона живе, виходячи з принципів наукового матеріалістичного світогляду. Нові якості свідомості дозволяють людині через інтегральне пізнання – синтез матерії і Духу – різко розширити межі наукового пізнання, пізнаючи світ і себе в ньому через нові наукові можливості, що реалізуються в нових технологіях і системах управління.

Знання більш глибокої фундаменталізації являє собою інноваційне явище в знанні як "енергоінформаційний об'єкт", що виникає в постінформаційну добу розвитку знання. Воно пов'язане з проявом нових підходів до дослідження і освоєння суспільно-природних зв'язків і механізмів розвитку суспільства, і являє собою новий напрямок наукового пізнання. Розвиток нового фундаментального наукового напрямку створює умови для пізнання і дослідження світоустрою і суспільно-людської організації на новій фундаментальній основі – рівня психічної (розумової) діяльності Людини. Це дозволяє розкривати для себе нові системи несуперечливих закономірностей, принципів і положень про механізми функціонування Природи і суспільних систем, про єдину соціальну природу людини, суспільства, штучного світу, створеного людиною, тобто про психокультурне загалом. Особистість, освоїла такі так звані еніознання, здатна вийти на систему самоорганізації та самоврядування: самовиховання, самоосвіти, самовдосконалення, професіоналізму та вищого рівня гуманізму. Це дає оновлення її, і, відповідно, оновлення родини, колективу, суспільства і всієї планетарної спільноти. Метод такого оновлення – зміна традиційного давньогрецького типу мислення на інтровертний або інтегральний тип. Основною метою такої переорієнтації в мисленні людини є створення стану свідомості, достатньої для здійснення енергоінформаційного обміну з більш розвиненими просторами Природи.

Отже, трансформація цінностей освітнього гуманізму в контексті формування гуманітарно-технічної еліти, а саме її гуманітаризація виступає як система технологій підготовки творчої індивідуальності і вимагає переходу до гуманізації з метою формування творчої особистості, здатної жити і творити в умовах сучасного швидкозмінного світу.

Висновки. Формування конкурентоздатності сучасного фахівця, готовності майбутнього інженера до професійної діяльності, самовдосконалення процесів освітнього проектування варто вважати не застиглою схемою навчального процесу, не готовими шаблонами і стереотипами, а системою психологічних, загально-педагогічних, дидактичних, частково-методичних процедур взаємодії викладачів і студентів з урахуванням їх здібностей і схильностей, спрямованих на проектування і реалізацію змісту, методів, форм і засобів навчання, адекватних цілям освіти, змісту майбутньої діяльності та вимогам до професійно важливих якостей фахівців.

Таким чином, гуманістичні знання і технології на базі енергоінформаційного світогляду дозволяють виробити нові підходи до виховання та освіти з метою нової детермінанти аксіологічного знання, планетизації особистісної свідомості індивідуума. Це розширює можливості у сфері наукового пізнання і управління розвитком суспільної свідомості по шляху позитивного еволюціонування в гармонії із внутрішнім і зовнішнім світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпенко М. Вселенная разумная : [монография] / М. Карпенко. – М. : Предприятие "Мир географии", 1992. – 400 с.
2. Чижевский А. Л. Космический пульс жизни : Земля в объятиях Солнца. Гелиотараксия / А. Л. Чижевский. – М. : Мысль, 1995. – 768 с.
3. L'éducation un trésor est caché dedans // Rapport à L'Unesco de la commission internationale Sur L'éducation pour le XXI siècle présidée par Jacques Delors. – Paris, 1996. – 87 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Karpenko M. Vselennaya razumnaya [Reasonable Universe] : [monografiya] / M. Karpenko. – M. : Predpriyatie "Mir geografii", 1992. – 400 s.
2. Chizhevskii A. L. Kosmicheskii pul's zhizni : Zemlya v obyatiyakh Solntsa [Cosmic Pulse of Life : the Land Embraced by the Sun. Heliotaraxy] / A. L. Chizhevsky. – M. : Thought, 1995. – 768 p.
3. L'education un tresor est cache dedans // Rapport a L'Vnesce de la commission international Sur L'education pour le XXI siecle prisidee por laeques Delars. – Paris, 1996. – 87 p.

Матеріал надійшов до редакції 15.01. 2014 р.

Иванова О. С. Трансформация ценностей образовательного гуманизма в контексте формирования гуманитарно-технической элиты.

В статье рассматриваются особенности трансформационных процессов в отношении ценностей образовательного гуманизма в контексте формирования гуманитарно-технической элиты. Уточнены стратегии гуманитаризации высшего технического образования и определены принципы инновационных процессов в системе отечественного технического образования в процессе формирования гуманитарно-технической элиты. Представлен краткий анализ концепции инженерной проектной деятельности. Аргументированы возможности в сфере научного познания и управления развитием общественного сознания по пути позитивного эволюционирования в гармонии с внутренним и внешним миром.

Ключевые слова: инженер, гуманитарно-техническая элита, трансформация ценностей, гуманизация, концепции инженерной проектной деятельности.

Ivanova O. S. Transformation of Educational Values of Humanism in the Context of Humanitarian-Technical Elite.

The article considers peculiarities of transformational processes in relation to the educational values of humanism in the context of humanitarian-technical elite. The strategy of humanitarization of technical education is cleared out and principles of innovative processes in the system of national technical education in the process of formatting the humanitarian-technical elite are defined. The brief analysis of the concept of the engineering design activities is done. Opportunities are justified in the sphere of the scientific knowledge and public consciousness development management on the way of the positive evolution in harmony with the inner and the outer world.

Key words: engineer, humanitarian-technical elite, transformation of values, humanism, concepts of engineering design activities.